

Barbara Kušević, znan. novakinja
Filozofski fakultet
Sveučilište u Zagrebu

Licencija za roditeljstvo¹

Tijekom života ljudi neprestano donose različite odluke koje u većoj ili manjoj mjeri oblikuju njihov životni put, a jedna od najvažnijih jest odluka o roditeljstvu, koja u velikoj mjeri mijena stil života osobe te ju čini trajno odgovornom za novo živo biće. Međutim, unatoč općoj svijesti o važnosti uloge roditelja, u isto je vrijeme općeprihvaćen stav kako je biološki potencijal začeća i rađanja djeteta dovoljan da netko postane roditeljem. Ostvarenje tog biološkog potencijala smatra se isključivo privatnom stvari pojedinca ili para, dok se u većini drugih uloga u kojima djelujemo u suodnosu s drugima (u zanimanjima poput profesora i liječnika ili u ulogama vozača automobila, primjerice) moramo prvo dokazati kao kompetentni, a tek potom stječemo pravo obnašanja te uloge. Međutim, za roditeljstvo, ulogu čije neadekvatno obavljanje može imati posljedice koje suvremena znanost još ne može niti sagledati, ne traži se ispunjavanje nikakvih uvjeta ni standarda izvrsnosti. Na tragu te činjenice moguće je razmotriti opravdanost govora o *licenci za roditeljstvo* (Lafollette, 1980; Frisch, 1982; Tropman, 1984; Westman, 1996; Lykken, 2000, 2002; Redding, 2002) - potvrdi o pedagoškoj kompetenciji (budućih) roditelja, koja bi jamčila da oni mogu samostalno i adekvatno skrbiti za dijete (Kušević, 2009).

Na širenje ideje o poželjnosti postavljanja određenih kriterija budućim roditeljima djelovalo je više čimbenika. S jedne strane, nizom je istraživanja potvrđen izniman utjecaj koji roditeljski odgojni postupci i cjelokupna dinamika obiteljskoga života imaju ne samo na djetinjstvo, nego na cijeli životni put pojedinca. S druge strane, valja primijetiti kako ideja licenciranja roditelja svoje uporište ima i u konceptu prava djeteta, odnosno u ograničavanju prava roditelja u korist prava djeteta. Taj je proces aktualan posljednjih desetljeća, a trenutno se najbolje ogleda u zabrani roditeljskog tjelesnog kažnjavanja djece. Naime, sve donedavno roditelji su nad svojim djetetom imali apsolutnu moć, a slučajevi u kojima su društvu trebali polagati račune o neprimjerenom pristupu odgoju djeteta, bili su više iznimka nego pravilo.

¹ Ovaj stručni rad /Kušević, B. (2010), *Licencija za roditeljstvo. Zrno: časopis za obitelj, vrtić i školu*, 21 (90-91), 25-26./ skraćeni je i prilagođeni prikaz znanstvenoga rada izvorno objavljenoga u časopisu *Pedagogijska istraživanja* /Kušević, B. (2009), *Licencija za roditeljstvo – buduća realnost ili utopijska projekcija? Pedagogijska istraživanja*, 6 (1-2), 191-202./ U ovome pdf dokumentu donosi se adaptirana verzija stručnoga rada.

Međutim, danas postoje različiti dokumenti, poput *Deklaracije o pravima djeteta*, *Konvencije o pravima djeteta* i brojnih drugih, u kojima je istaknuta obveza država potpisnica da različitim instrumentima osiguraju poštivanje prava djeteta unutar obitelji. Samim time su i roditeljsko ponašanje prema djetetu, pa i sama kvaliteta roditeljstva, postali predmetom općeg interesa društva.

Međutim, čak i ako se bezrezervno prihvati stajalište da dijete ima pravo na kompetentne roditelje koji će znati zadovoljiti njegove potrebe i omogućiti mu uživanje njegovih prava, za samo prihvaćanje ili odbacivanje ideje o licenciranju roditelja ključni su kriteriji koje bi individua trebala ispuniti kako bi tu licencu dobila. Pri određivanju tih kriterija bilo bi prikladno voditi se *minimalnim zahtjevima*, čije bi ispunjavanje jamčilo da osobe imaju znanja, vještine i osobine potrebne za kvalitetno poticanje djetetova razvoja, pri čemu se kao društveni standard ne bi promoviralo *savršeno roditeljstvo*. Naime, smisao licenciranja roditelja ne bi trebalo biti insistiranje na savršenom roditeljstvu niti obeshrabrivanje budućih roditelja, već pravovremeno uočavanje pojedinaca koji za razvijanje kvaliteta potrebnih za *dovoljno dobro roditeljstvo* (Winnicott, 1958, prema Hoghughi, 2004) trebaju dodatnu podršku ili praćenje društva i njegovih institucija.

Stoga bi se kao minimalni zahtjevi prilikom ishoda licence za roditeljstvo mogli predložiti *minimalna dob budućih roditelja*, postavljena barem na granicu od 21 godine, kao i u postupku posvojenja, posjedovanje *poslovne sposobnosti te znanja i vještina potrebnih za odgoj djeteta*. Minimalna dob roditelja jamčila bi za njihovu tjelesnu, socijalnu i emocionalnu zrelost te vjerojatno završeno osnovno i srednje školovanje; posjedovanje poslovne sposobnosti podrazumijevalo bi da punoljetna osoba sama štiti svoje interese, preuzima obveze i za njih samostalno odgovara (Zakon o obveznim odnosima, 2005), što je svakako preduvjet kvalitetnoga roditeljstva; dok bi posjedovanje znanja i vještina potrebnih za odgoj djeteta jamčilo da će roditelji znati pravilno odgovarati na djetetove potrebe, uvažavati zakonitosti njegova razvoja te na odgovarajući način omogućiti djetetu ostvarenje njegovih potencijala.

S druge strane, valja uočiti i argumente koji govore protiv uvođenja prakse licenciranja roditelja. Oni ističu kako je riječ o kontroverznom postupku koji narušava privatnost obiteljskoga života i intimu roditelja, ali i ograničava osobno pravo roditelja na slobodu djelovanja. Ta se sloboda djelovanja uglavnom dosljedno poštuje u situacijama u kojima odrasli svojim djelovanjem ne ugrožavaju druge. Oni tada sebe uglavnom smiju dovesti u opasnost i ponašati se vrlo rizično - primjerice, baviti se ekstremnim sportovima. Ipak, određenim zakonima država štiti njihovu dobrobit, čak usprkos tome što na taj način

ograničava njihovu slobodu djelovanja. Tako postoje zakoni koji odrasle obvezuju na vezanje pojasa u automobilu ili nošenje kacige prilikom vožnje motocikla jer je ljudska dobrobit pritom važnija od načela individualne slobode. Kako na dobrobiti djece počiva i dobrobit čitavoga društva budućnosti, jasno je kako postoje valjani argumenti da se roditeljska sloboda djelovanja unaprijed ograniči zbog djetetove dobrobiti.

Sljedeći prigovor uvođenju licence jest taj da ona negira intuitivnu roditeljsku kompetenciju (Frisch, 1982). Naime, većina roditelja odgaja svoju djecu na način na koji su njih odgajali njihovi roditelji, kao i oslanjajući se na vlastitu intuiciju i osjećaj za ispravno. Takav način odgoja može biti dobar, ali samo ako su iskustva stečena u primarnoj obitelji također bila dobra, a odgojni postupci koje su primjenjivali njihovi roditelji kvalitetni i poticajni. Međutim, čak i tada je moguće zapitati se odgovara li ponavljanje odgojnih postupaka vlastitih roditelja potrebama suvremenoga društva i promjenama koje su se u međuvremenu dogodile u odnosima između roditelja i djece. Postupak licenciranja roditelja ipak bi jamčio upoznavanje roditelja sa suvremenim spoznajama o razvoju djeteta te ih potaknuo na refleksiju o prihvatljivosti određenih odgojnih postupaka.

Iz iznesenih argumenata može se zaključiti kako ideja licenciranja roditelja ima svoje utemeljenje u saznanjima iz suvremene pedagoške teorije i odgojne prakse, ali se pri njevoj provedbi mogu javiti brojni problemi s kojima se današnje društvo još uvijek ne može nositi, kao što je primjerice dilema oko načina sankcioniranja roditeljstva koje bi se ostvarilo bez prethodno ishodene licence. Osim toga, iako je nastojanje da svi roditelji imaju znanja i vještine te sve uvjete potrebne za podizanje djeteta više nego poželjno, licenca ne može regulirati ono što čini samu srž roditeljstva, a to je odnos ljubavi, privrženosti i bezuvjetnog prihvaćanja djeteta. Iz tih razloga licenca za roditeljstvo zasad ostaje tek teorijska konstrukcija, čije je razmatranje međutim vrlo poželjno jer skreće pažnju na važnost obrazovanja budućih roditelja te činjenicu da je roditeljstvo privilegija koja se treba *zaslužiti* odgovornim odnosom prema toj ulozi.

Literatura:

- Frisch, L. E. (1982), On Licentious Licensing: A Reply to Hugh LaFollette. *Philosophy and Public Affairs*, 11 (2).
- Hoghughi, M. (2004), Parenting – An Introduction. U: Hoghughi, M.; Long, N. (ur.), *Handbook of Parenting*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications, 1-18.
- Kušević, B. (2009), Licencija za roditeljstvo – buduća realnost ili utopijska projekcija? *Pedagogijska istraživanja*, 6 (1-2), 191-202.
- Lafollette, H. (1980), Licensing parents. *Philosophy & Public Affairs*, 9 (2).
- Lykken, D. (2000), Licensing parents: a reponse to critics. *Journal of Personality*, 68 (3), 639-649.
- Lykken, D. T. (2002), Rejoinder. *American Psychologist*, 57, 989-990.
- Redding, R. E. (2002), The Impossibility of Parental Licensure. *American Psychologist*, 57 (11), 987-988.
- Tropman, J. E. (1984), A Parent's License. *Journal of Policy Analysis and Management*, 3 (3), 457-459.
- Westman, J. C. (1996), The Rationale and Feasibility of Licensing Parents. *Society*, 46-52.
- Zakon o obveznim odnosima (2005), *Narodne novine*, 35/05.